

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра історії Східної Європи

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор
проф. Ю. В. Холін

“ _____ ” _____ 20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Історія СРСР та СНД

(назва навчальної дисципліни)

6.020302 історія
спеціальність (напрямок) _____

історичний
факультет _____

2016/2017 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету
(інституту, центру)

“ _____ ” _____ 20__ року, протокол №__

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Волосник Ю. П., д. і. н, проф.

Програму схвалено на засіданні кафедри
Історії Східної Європи

Протокол від “ _____ ” _____ 20__ року №__

проф. Духопельников В. М.
В. о. завідувача кафедри _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією
історичного

назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “ _____ ” _____ 20__ року №__

доц. Тумаков О. І.
Голова методичної комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історія СРСР та СНД» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки бакалавр

_____ (назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

6.020302 історія
спеціальності (напряму) _____

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є:

на основі аналізу історичного матеріалу показ особливостей розвитку історії радянської держави з передвоєнного часу до моменту розпаду СРСР та утворення країн СНД, ознайомлення студентів з чинниками, що обумовили перетворення СРСР на наддержаву та причинами, що призвели до краху Радянського Союзу, із загальними термінами та специфічними поняттями, що характеризують радянську епоху. Особлива увага звертається на зміни, що відбуваються на пострадянському просторі, процеси ринкових та політичних перетворень в країнах СНД.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

те, щоб на основі сучасних наукових здобутків показати генезу, специфіку та основні етапи розвитку радянської держави, еволюцію її внутрішньої та зовнішньої політики, причини та чинники, що зумовили її розпад та зміну державно-політичного устрою. В центрі уваги не лише інституціональний зріз історії СРСР, але і соціокультурні аспекти життя радянського суспільства, специфічні риси відносин соціуму з державною владою упродовж усього її існування. Важливою складовою курсу є аналіз розвитку країн на пострадянському просторі, їхня класифікація, а також показ модернізаційних процесів та їх соціальної «ціни» та наслідків. Під час лекцій, семінарських занять і самостійної роботи студенти повинні оволодіти навичками роботи із різноманітними джерелами, загальною та спеціальною літературою, використовувати основні історичні терміни і поняття, робити аргументовані узагальнення і висновки, користуватися наочними приладами, інтернет-ресурсами, додатковою літературою, вміти аналізувати трансформаційні процеси розвитку країн, що утворилися на пострадянському просторі.

1.3. Кількість кредитів

3 кредити

1.4. Загальна кількість годин

108 годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	-й
Семестр	
6-й	-й
Лекції	
44 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
20 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
44 год.	год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

що історія радянського суспільства та країн СНД є невід'ємною частиною циклу історичних дисциплін і є складовою частиною всесвітньої історії ХХ – початку ХХІ ст. Засвоєння питань курсу дозволить студентам розширити знання про один з дуже суперечливих, складних та багато в чому трагічних періодів історії Росії, виявити причини, що зумовили перетворення СРСР на наддержаву, а також чинники, що призвели до краху радянської тоталітарної держави та утворенню на її теренах пострадянських незалежних держав і специфіку розвитку останніх.

вміти :

логічно і послідовно мислити та викладати матеріал, робити аргументовані висновки та узагальнення, користуватися додатковою літературою, наочними прикладами, технічними засобами навчання, використовувати наукову термінологію, оперувати понятійним апаратом, вести діалог і полеміку, аналізувати сучасні проблеми розвитку Росії та інших пострадянських держав.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1

СРСР у 1939–1953 рр.

ТЕМА 1. Вступ. Предмет і завдання курсу

Предмет курсу. Джерела. Зв'язок історії СРСР з іншими науками.

ТЕМА 2. Внутрішньополітичне становище СРСР 1939–1941 рр. Підготовка СРСР до війни

Характеристика радянської тоталітарної системи. Режим особистої влади Й. Сталіна. Репресії в Червоній Армії. Переозброєння армії. Заходи щодо підвищення продуктивності військово-промислового комплексу. Створення нових видів озброєння. Перехід від міліційного до кадрового принципу комплектування армії. Радянське стратегічне планування.

ТЕМА 3. Зовнішня політика радянської держави напередодні війни

СРСР та передвоєнна політична криза. Переговори з Англією та Францією щодо утворення антигітлерівської коаліції. Зрив англо-франко-радянських переговорів. Радянсько-німецький пакт про ненапад та таємні протоколи. Договір про «дружбу і кордони» між СРСР та Німеччиною. Приєднання Західної України та Білорусії до СРСР. Анексія країн Балтії. Радянсько-фінська війна та її наслідки. Співробітництво СРСР і Німеччини 1939–1941 рр. Катинська трагедія. Прорахунки сталінського керівництва напередодні війни.

ТЕМА 4. Початковий період Великої Вітчизняної війни

Початок війни. Періодизація. Характер війни. Мобілізація ресурсів країни на відсіч ворогу. Евакуація промисловості на Схід. Діяльність радянського тилу. Битви влітку–восени 1941 р. Битва за Москву та її значення. Кінець гітлерівського «бліцкригу». Початок створення антигітлерівської коаліції. Причини поразок Червоної армії на початку війни. Військова кампанія Червоної Армії: поразки і перемоги.

ТЕМА 5. Корінний перелом у Великій Вітчизняній війні

Сталінградська битва та її значення. Початок корінного перелому у війні. Зимовий наступ 1942–1943 рр. Завершення перебудови народного господарства СРСР на воєнний лад. Курська битва. Завершення корінного перелому. Допомога союзників по ленд-лізу. Рух Опору. Нацистський «новий порядок» і боротьба з ним на окупованих територіях. Колабораціонізм та його прояви. Тегеранська конференція та її рішення.

ТЕМА 6. Переможне закінчення війни

Бойові дії на радянсько-німецькому фронті. Визволення території радянської держави, Південно-Східної та Центральної Європи. Ялтинська конференція. Берлінська наступальна операція. «Ціна» радянської перемоги. Співвідношення людських втрат СРСР і Німеччини у війні. Потсдамська конференція.

ТЕМА 7. Радянська держава у перше повосінне десятиріччя

Радянська країна після війни. Матеріальні та людські втрати. Відбудова радянської економіки, повернення до тоталітарної моделі розвитку. Грошова реформа 1947 р. та її наслідки. Голод 1946–1947 рр. Політична криза: посилення боротьби за владу у верхніх ешелонах державно-партійного апарату. «Справа військових», «справа авіаторів», «Ленінградська справа», «Мінгрельська справа», «справа лікарів», «справа «Єврейського антифашистського комітету». Ждановщина та посилення ідеологічного контролю над суспільством. Лисенківщина. Розгром генетики. «Творчі дискусії» у суспільних науках та їх наслідки. Смерть Й. Сталіна і посилення боротьби за владу у верхах.

Розділ II

СРСР у 1950-х – 1991 рр.

Соціально-економічні процеси на пострадянському просторі у 90-х рр. XX ст. – в першому десятиріччі XXI ст.

ТЕМА 8. СРСР у роки хрущовської «відлиги»

Початок процесу десталінізації суспільства. Загострення боротьби за владу. М. С. Хрущов як політичний діяч. Хрущовські реформи в економіці та соціальній сфері. «Відлига» та «заморозки» в культурному та політичному житті країни. Три «надпрограми» М. С. Хрущова. Волонтаристські та суб'єктивістські тенденції в діяльності М. С. Хрущова. Зовнішня політика СРСР. «Дипломатія катастроф» Хрущова. Карибська криза та її наслідки. Непослідовний та незавершений характер реформ М. С. Хрущова. Відставка Хрущова.

ТЕМА 9. Радянський Союз в епоху «застою» – середина 1960-х – середина 1980-х рр.

Нове радянське керівництво. Номенклатура – новий панівний клас радянського суспільства. Курс на стабільність. Економічні реформи О. М. Косигіна. Економічний розвиток СРСР у 1960-х – середині 1980-х років. Посилення закритості радянського суспільства та консервативних і неосталіністських тенденцій в житті радянської держави. Політика «розрядки». Втручання в Афганістан. Новий виток гонки озброєнь. Л. І. Брежнєв як радянський лідер.

ТЕМА 10. Політика «перебудови» та розпад СРСР

Криза радянської системи. перші спроби реформ. Діяльність Ю. В. Андропова. Посилення консервативних тенденцій у внутрішній та зовнішній політиці. К. У. Черненко – новий лідер "застою". Початок «перебудови». Політика гласності та демократизації. Діяльність М. С. Горбачова. Економічні реформи. Політична реформа. Початок створення багатопартійної системи. Посилення національних протиріч. Міжнародні конфлікти. Економічна криза. Протистояння союзного і російського центрів влади. Серпневий заколот 1991 р. Біловіжські угоди. Розпад СРСР. Створення Співдружності Незалежних Держав.

ТЕМА 11. Соціально-економічні та політичні процеси на пострадянському просторі у 90-х рр. XX ст. – першому десятиріччі XXI ст.

Економічна та політична криза у пострадянських країнах. Початок економічних реформ. Процеси лібералізації цін та приватизації державної власності. Виникнення нових суспільних верств. Класифікація пострадянських політичних режимів: демократичні, напівавторитарні, авторитарні, неототалітарні. «Ціна» економічних перетворень. Чеченські війни. Поява олігархії. Діяльність президента РФ Б. М. Єльцина. В. В. Путін та посилення авторитаристських тенденцій в Росії. Політичні реформи Путіна. Д. Медведєв – новий президент Російської Федерації. Партія «Єдина Росія». Діяльність політичної опозиції в Росії. Зовнішня політика російського керівництва. Відносини між країнами СНД. Процеси глобалізації – новий виклик країнам пострадянського простору.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
Лекції		прак- тичні	лаб.	інд.	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Розділ 1						
Тема 1. Вступ. Предмет і завдання курсу.		2				
Тема 2. Внутрішньополітичне становище СРСР 1939–1941 рр. Підготовка СРСР до війни.		4				
Тема 3. Зовнішня політика радянської держави напередодні війни.		4				
Тема 4. Початковий період Великої Вітчизняної війни.		4				
Тема 5. Корінний перелом у Великій Вітчизняній війні		4				
Тема 6. Переможне закінчення війни." Ціна" радянської перемоги.		2				
Тема 7. Радянська держава у перше повоєнне десятиріччя.		4	10			
Всього годин		20	8			
Розділ 2						
Тема 8. СРСР у роки хрущовської «відлиги»		6	10			
Тема 9. Радянський Союз в епоху «застою» – середина 1960-х – середина 1980-х рр.		4				
Тема 10. Політика «перебудови» та розпад СРСР		4				
Тема 11. Соціально-економічні та політичні процеси на пострадянському просторі у 90-х рр. ХХ ст. – першому десятиріччі ХХІ ст.		10				
Всього годин		24	8			
Всього	108	44	20			44

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	<p>1. Боротьба за владу у вищих колах радянсько-партійного керівництва після смерті Й. В. Сталіна та альтернативні можливості розвитку радянської держави на початку 1950-х років.</p> <p>2. Суб'єктивістські та волюнтаристські прояви діяльності М. С. Хрущова.</p> <p>3. Релігійна політика радянської держави у часи «відлиги»: поновлення атеїстичного наступу.</p> <p>4. Особливості радянської зовнішньої політики у другій половині 1950-х – на початку 1960-х рр. Виникнення ускладнень у відносинах СРСР з Китаєм, Албанією та Румунією та їх наслідки.</p> <p>5. Спроби реформування системи управління народним господарством СРСР (середина – друга половина 50-х рр.): причини, наслідки та прорахунки.</p> <p>6. «Відлига» та зародження дисидентського руху в СРСР.</p> <p>7. Особливості культурного розвитку країни в період хрущовської «відлиги».</p> <p>8. М. С. Хрущов – як політичний діяч середини ХХ ст.</p>	16

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кільк. годин
Розділ I. СРСР У РОКИ «ЗАСТОЮ»		
1.	Усунення М. С. Хрущова від влади: причини та наслідки.	
2.	Нове радянське керівництво.	
3.	Брежнєв Л. І. – лідер епохи «застою».	
4.	Господарська реформа 1965 р.: причини та наслідки невдачі.	
5.	«Застой» як форма розвитку радянського суспільства: від форсованого темпу до стагнації	
6.	Концепція «розвинутого соціалізму»: виникнення та спроба втілення.	
7.	Соціальна структура суспільства в добу «застою».	
8.	Оформлення номенклатури в панівну верству радянського суспільства.	
9.	Соціально-економічні проблеми радянського суспільства у 1970-ті рр.	
10.	Розквіт тіньової економіки і корупції в період «розвинутого соціалізму».	
11.	Кадровий застой в СРСР 1970-х – на початку 1980-х років.	
12.	Розвиток радянської економіки: проблеми та спроби вирішення існуючих протиріч.	
13.	Зовнішня політика СРСР у 1960-ті – на початку 1970-х років. Досягнення воєнно-стратегічного паритету з країнами Заходу.	
14.	Політика «розрядки» брежнєвського керівництва та її значення.	
15.	Крах політики «розрядки»: причини, перебіг подій, наслідки.	
16.	Вторгнення СРСР в Афганістан та його наслідки.	
17.	СРСР і країни «соціалістичного табору»: проблеми і тенденції розвитку.	
18.	СРСР і посилення «холодної війни» у першій пол. 1980-х рр.	
19.	Дисидентський рух: причини виникнення, напрямки, персоналії, ідеологія.	
20.	Визрівання альтернативних моделей суспільного розвитку СРСР на межі 1970-х – початку 1980-х рр.	
21.	Національні відносини в СРСР в добу «застою».	
22.	Діяльність Ю.П. Андропова: спроба реформ чи їх імітація?	
23.	К. У. Черненко: повернення «застою»?	

Розділ II. СРСР В ПЕРІОД «ПЕРЕБУДОВИ»		
1	Причини здійснення політики «перебудови».	
2	Трансформація політики М. С. Горбачова: від курсу на «прискорення» розвитку країни до курсу на «перебудову».	
3	Керівний склад радянського істеблїшменту в роки «перебудови»: кадрові чистки чи кадрова революція?	
4	Особливості здійснення політики перебудови в республіках СРСР: країни Балтії, Середньої Азії, Закавказзя, України, РСФСР та Білорусії.	
5	Розвиток економіки СРСР у 1985 – 1987 рр. : наростання негативних явищ.	
6	Економічні реформи 1986 – 1988 рр. та їх наслідки.	
7	Перехід від монополії КПРС на владу до багатопартійної політичної системи.	
8	Початок плюралізму форм власності в економічній сфері.	
9	Економічна криза в СРСР наприкінці 1980-х – початку 1990-х рр.: крах планової економіки.	
10	Політика гласності в умовах здійснення політичної реформи кінця 1980-х – початку 1990-х рр.	
11	Криза радянської соціальної сфери наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років.	
12	Загострення національних відносин в СРСР наприкінці 1980-х рр.	
13	Відносини СРСР з країнами «соціалістичного табору» в період перебудови.	
14.	Радянсько-партійна номенклатура в умовах перебудови.	
15.	Духовно-культурний розвиток СРСР у другій пол. 1980-х – початку 1990-х рр.	
16.	Відносини СРСР з країнами заходу у другій пол. 1980-х – початку 1990-х рр.	
17.	«Нове мислення» у зовнішньополітичному курсі М. С. Горбачова.	
18.	Відносини СРСР та США в період перебудови: від протистояння до однополюсного світу.	
19.	Серпневий заколот: причини, дійові особи та наслідки.	
20.	«Парад суверенитетів» і проблема нового союзного договору.	
21.	Розпад владних структур СРСР після серпневого заколоту.	
22.	Біловезькі угоди та створення СНД та розпад СРСР.	

7. Рекомендована література до самостійної роботи

1. Восленский М. Номенклатура. – М., 1992.
2. Горбачев М. С. Жизнь и реформы: в 2кн. – М., 1995.
3. Горбачев – Ельцин: 1500 дней политического противостояния. – М., 1992.

4. Грачев А. С. Горбачев. – М., 2001.
5. Игрицкий Ю. Ц. Общественные трансформации в СССР после 1985 г.: взгляды и концепции. – М., 1998.
6. Мау В. А. Экономика и власть. Политическая история экономических реформ. 1985 – 1994. – М., 1995.
7. Пихом Р. Г. Советский Союз: история власти. 1945 – 1991. – М., 1998.
8. Чешко С. В. Распад Советского Союза. Этнополитический анализ. – М., 1996.
9. Шахназаров Г. Х. Цена свободы. Реформация Горбачева глазами его поморника. – М., 1993.
10. Яковлев А. Н. Омут памяти. – М., 2000.
11. Согрин В. В. Политическая история современной России. 1985 – 2001: от Горбачева до Путина. – М., 2001.
12. Уроки реформы 1965 г. – М., 1992.
13. Арбатов Г. Затянувшееся выздоровление. 1953 – 1985. – М., 1991.
14. На пороге кризиса: нарастание застойных явлений в партии и обществе. – М., 1993.
15. Марчук Н. И. «Необъявленная» война в Афганистане: официальная версия и уроки правды. – М., 1993.
16. Андриянов В. И. Косыгин. – М., 2003.
17. Алексеева Л. История инакомыслия в СССР. – М., 1992.
18. Л. И. Брежнев. Материалы к биографии. – М., 1991.
19. Кушнерева Ю., Черникова Т. 1960-е годы: иллюзии и разочарования. Мир и СССР в 60-е годы. – М., 1998.
20. Волкогонов Д. Семь вождем. Галерея лидеров СССР. – М., 1995. Кн. 2.
21. Медведев Р. А. Личность и эпоха. Политический портрет Л. И. Брежнева. – М., 1991. – Кн. 1-2.
22. Медведев Р. А. неизвестный Андропов. – М., 1999.
23. Эпелинг В. Политика и культура при Хрущеве и Брежневе. 1953 – 1970 гг. – М., 1999.

24. Млечин Л. Брежнев. – М., 2008.
25. Раззаков Ф. Коррупция в Политбюро «Дело красного узбека». – М., 2009.
26. Травин Д. Очерки новейшей истории России. 1985 – 1999. Кн. 1. – СПб, 2010.
27. Киран Р. Кенни Т. Продавшие социализм. Теневая экономика в СССР. – М., 2009.
28. Барсенков А. С., Вдовин А. И. История России. 1917 – 2004. Уч. пособ. – М., 2006.
29. Верт Н. Истории советского государства 1900 – 1991. – М., 2000.
30. Геллер М., Некрич А. Утопия у власти. История Советского Союза с 1917 г. до наших дней. Т. 2 – 3. – М., 1995.

8. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Курсова робота з курсу, реферат, доповідь, повідомлення.

9. Методи навчання

Лекція, семінари, застосування інформаційних технологій.

10. Методи контролю

Контрольна робота, співбесіда, іспит.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота			Підсумковий семестровий контроль (іспит)	Сума
Контрольна робота 1	Контрольна робота 2	Семінари		
20	20	20	40	100

Критерії оцінювання модульної роботи:

- 20 балів – надано вичерпну відповідь на питання;
- 15 балів – надано в основному вірну відповідь на питання;
- 10 балів – надано частково вірну відповідь на питання;
- 0 балів – відсутня відповідь на питання.

12. Шкала оцінювання

Знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

- "відмінно" – студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;
- "добре" – студент добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного;
- "задовільно" – студент в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;
- "незадовільно" – студент не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
80 – 89	добре	
70 – 79		
60 – 69	задовільно	
50 – 59		

1 – 49	незадовільно	не зараховано
--------	--------------	------------------

13. Методичне забезпечення

Історичні карти, слайди, відеоматеріали, методичні рекомендації.

14. Рекомендована література до всього курсу

Базова

1. Собрание законов СССР. (Разные издания). М., 1928 – 1991.
2. КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК. Т. 1 – 15. – М., 1979 – 1986.
3. Решения партии и правительства по хозяйственным вопросам. Т. 1 – 15. – М., 1967 – 1985.
4. Бурлацкий Ф. Вожди и советники. – М., 1990.
5. Арбатов Г. Затянувшееся выздоровление. – М., 1991.
6. Берия С. Мой отец – Лаврентий Берия. – М., 200.
7. Громыко А. А. Памятное. Изд. 2-е. – М., 1990. Т. 1 – 2.
8. Ельцин Б. Н. Исповедь на заданную тему. – М., 1991.
9. Горбачев М. С. Декабрь 1991: Моя позиция. – М., 1992.
10. Гинзбург Е. Крутой маршрут. – М., 1990.
11. Коржаков А. В. Борис Ельцин: от рассвета до заката. Послесловие. 2-е изд. – М., 2004.
12. Милован Джилас. Разговоры со Сталиным. – М., 1991.
13. Мемуары Никиты Сергеевича Хрущева // Вопросы истории. – 1990 – 1992.
14. Маленков А. Г. О моем отце – Георгие Маленкове. – М., 1992.
15. Хрущев С. Н. Хрущев. – М., 2001.
16. Хрущев Н. С. Доклад на закрытом заседании XX съезда КПСС // Известия ЦК КПСС. – 1989. – №4.
17. Жуков Г. К. Воспоминания и размышления. – М., 2001.
18. Рокоссовский К. К. Солдатский долг. – М., 1968.
19. Рыжков Н. И. Перестройка: история предательства. – М., 1992.
20. Примаков Е. Годы в большой политике. – М., 1999.
21. Горбачев М. Жизнь и реформы. В 2 кн. – М., 1995.
22. Павлов В. Август изнутри. Горбачев путч. – М., 1993.
23. Невежин В. Застольные речи Сталина: документы и материалы. – М., 2003.
24. Судоплатов П. А. Супероперации. Лубянка и Кремль. 1930 – 1950-е годы. – М., 1998.
25. Москаленко К. На Юго-Западном направлении. Т. 1 – 2. – М., 1973.

- 26.Симонов К. Глазами человека моего поколения. Размышления о И. В. Сталине. – М., 1989.
- 27.Путин В. В. Разговор от первого лица. – М., 2002.
- 28.Чазов Е. Здоровье и власть. – М., 1991.
- 29.Сахаров А. Мир, прогресс, права человека. – Л., 1990.
- 30.Чуев Ф. И. Сто сорок бесед с Молотовым. – М., 1991.
- 31.Его же. Молотов: Полудержавный властелин. – М., 1999.
- 32.Шеленберг В. Лабиринт. Мемуары. – М., 1991.
- 33.Яковлев А. С. Цель жизни (Записки авиаконструктора). 2-е изд. – М., 1969.
- 34.Роковые решения вермахта. – Смоленск, 1999.
- 35.Штрикфельд В. Против Сталина и Гитлера. Генерал Власов и освободительное движение. 3-е изд. – М., 1993.
- 36.Манштейн Э. Утерянные победы. – М., 2001.
- 37.Гудериан Г. Воспоминания солдата. – Смоленск, 2001.
- 38.Гальдер Ф. Военный дневник. Т. 1 – 3. – М., 2001 – 2002.
- 39.Андрянов В. Косыгин. – М., 2003.
- 40.Авторханов А. Технология власти. – М., 1991.
- 41.Его же. Загадка смерти Сталина. – М., 1992.
- 42.Его же. Империя Кремля. – М., 1991.
- 43.Бжезинский З. Великая шахматная доска. – М., 1997.
- 44.Буллок А. Сталин и Гитлер: жизнь и власть. – Смоленск, 1994.
- 45.Берия: конец карьеры. – М., 1991.
- 46.Волкогонов Д. Триумф и трагедия. Политический портрет И. В. Сталина. – М., 1989.
- 47.Дробязко С. Под знаменами врага: антисоветские формирования в составе вооруженных сил Германии. – М., 2004.
- 48.Дайнес В. Жуков. – М., 2004.
- 49.Жуков Ю. Иной Сталин. – М., 2005.
- 50.Жуков Ю. Сталин: тайны власти. – М., 2007.
- 51.Зенькевич Н. А. Маршалы и генсеки. – Смоленск, 1997.
- 52.Зимин С. Россия и ЕС в мировой торговле: соперники или партнеры // Власть. – 2005. – №12.
- 53.Зима В. Ф. Голод в СССР в 1946–1947: происхождение и последствия. – М., 1996.
- 54.Зиновьев А. Русская трагедия. – М., 2006.
- 55.Куманев Г. Рядом со Сталиным. – Смоленск, 2001.
- 56.Медведев Ж., Медведев Р. Неизвестный Сталин. – М., 2002.
- 57.Медведев Р. А. Личность и эпоха: Л. И. Брежнев. – М., 1991.
- 58.Медведев Р. Неизвестный Андропов. – Ростов-на-Дону, 1999.
- 59.Нариси історії Росії. – К., 2007.**
- 60.Лопуховский Л. Прохоровка без грифа секретности. – М., 2000.
- 61.Самсонов А. М. Вторая мировая война. – М., 1990.
- 62.Семиряга М. Коллаборационизм: природа, типология и проявления в годы Второй мировой войны. – М., 2000.

63. Семиряга М. Тайны сталинской дипломатии. – М., 1992.
64. Соколов Б. В. Сталин Иосиф: Власть и кровь. – М., 2004.
65. Соколов Б. В. Георгий Жуков. Триумфы и падения. – М., 2006.
66. Соколов Б. В. Молотов. – М., 2003.
67. Радченко Л. А., Семенов В. И. Войны забытое похмелье. – Х., 1999.
68. Розанов Г. Л. Конец «Третьего Рейха». – М., 1990.
69. Польшин М. Ф. Рыночные реформы в 1990-е годы и их последствия для промышленности России // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 2. История. – Вып. 1. – 2005.
70. Уткин А. И. Вторая мировая война. – М., 2003.
71. Таубман У. Хрущев / Пер. с англ. – М., 2005.
72. Такер Р. Сталин: путь к власти (1879–1929). История и личность. – М., 1991.
73. Такер Р. Сталин у власти (1929–1941). – М., 1997.
74. Штеенберг С. Генерал Власов. – М., 2005.
75. Хрущев, Брежнев и другие: Пособие для учителей. – Воронеж, 1995.
76. Яковлев Н. Н. 19 ноября 1942 г. – М., 1981.
77. Баранков А. С., Вдовин А. И. История России 1917 – 2004. Учеб. пособие. – М., 2006.

Додаткова

1. Боффа Дж. История Советского Союза. Т. 1 – 2. – М., 1994.
2. Верт Н. История Советского государства. 1990 – 1991. – М., 1992.
3. Геллер М., Некрич А. Утопия у власти. История Советского Союза с 1917 года до наших дней. Кн. 1 – 3. – М., 1995.
- 4. История России. XX век / А. Н. Боханов, М. М. Горинов, В. П. Дмитренко и др. – М., 1999.**
5. История СССР с древнейших времен до наших дней. В 12-ти. Т. Т. 9-12. – М., 1973.
6. Кириллов В. В. История России. – М., 2007.
7. Леванов Б. В. История России. XX век. Курс лекций. Ч. 2. – М., 2002.
8. Хоскинг Дж. История Советского Союза. 1917–1991. – М., 1994.
9. История Отечества: люди, идеи, решения. Очерки истории советского государства. – М., 1991.
10. Наше Отечество: опыт политической истории. Т. 2. – М., 1991.
11. Соколов Б. В. Тайны финской войны. – М., 2002.
12. Зубкова Е. Ю. Общество и реформы (1945–1964). – М., 1993.
13. Данилов А. А., Пыжиков А. В. Рождение сверхдержавы. 1945–1953 годы. – М., 2002.
14. Цыпин В. История русской православной церкви: синодальный и новейший периоды. 2-е изд. – М., 2006.
15. На пороге кризиса: нарастание кризисных явлений в партии и обществе. – М., 1990.
16. Якушин В. К. Крах КПСС. Ч. 1. – Днепропетровск, 2003.
17. Армстронг Дж. Советские партизаны. – М., 2007.

18. Погружение в трясину. – М., 1991.
19. Зиновьев А. Гибель русского коммунизма. – М., 2001.
20. Историки спорят. 13 бесед. – М., 1989.
21. Костырченко Г. В. Тайная политика Сталина. Власть и антисемитизм. – М., 2001.
22. Млечин Л. Иосиф Сталин, его маршалы и генералы. – М., 2004.

15. Інформаційні ресурси

Телевізор, DVD-проектор, діапроектор, CD, DVD, кінофільми.

16. Теми рефератів та контрольних робіт для здійснення поточного й рубіжного контролю знань студентів.

1. Вітчизняна історіографія Великої Вітчизняної війни .
2. Зарубіжна історіографія подій на радянсько-німецькому фронті.
3. Історіографія корінного перелому у Другій світовій війні.
4. Мемуарна література як джерело вивчення руху опору під час Великої Вітчизняної війни.
5. Окупаційна політика III Рейху на захоплених теренах СРСР.
6. «Лісові браття» в країнах Балтії в 1941–1945 рр.
7. Колоборантські військові підрозділи у складі німецького вермахту.
8. Радянська військова промисловість у роки Великої Вітчизняної війни.
9. Радянській тил у роки війни.
10. Евакуація промислового потенціалу та населення на Схід.
11. Партизанський рух в роки війни.
12. Початок радянсько-фінської війни.
13. Радянській Союз напередодні Великої Вітчизняної війни.
14. Курську битва.
15. Операція «Уран» 1942 р.
16. Операція «Марс» 1942 р.
17. Блокада Ленінграда.
18. Образ нацистського ворога в системі радянської пропаганди.
19. Побут радянського населення в роки війни.
20. Роль поставок по ленд-лізу для зміцнення радянської армії.
21. Радянський генералітет у роки Великої Вітчизняної війни.
22. Сталінські методи ведення війни.
23. «Ціна» радянської Перемоги. Співвідношення бойових втрат вермахту і Червоної Армії в роки Великої вітчизняної війни.
24. М. Хрущов як державний діяч СРСР.
25. Л. Брежнєв як керівник радянської держави та лідер епохи «застою».

- 26.Радянсько-партійна номенклатура: генеза, тенденції розвитку, кількісний та соціальний склад.
- 27.Розвиток радянської культури у перші повоєнні роки.
- 28.Лисенківщина та її наслідки
- 29.Ждановщина та посилення ідеологічного контролю над суспільством.
- 30.Кампанія боротьби з космополітизмом та її наслідки.
- 31.Хрущовські реформи в галузі сільського господарства.
- 32.Хрущовська «відлига» у культурному житті.
- 33.Суспільно-політичне життя в СРСР у 1950-ті – середині 1960-х рр.: «відлига» і «заморозки».
- 34.Хрущов як політичний діяч.
35. СРСР у добу «застою»: тенденції розвитку.
- 36.Радянська номенклатура – новий панівний клас радянського суспільства.
- 37.Л. І. Брежнев як політичний діяч.
- 38.Косигінські реформи 1960-х років в економіці: задуми і реальність.
- 39.Радянська зовнішня політика: від розрядки до посилення напруженості у міжнародних відносинах.
- 40.Діяльність Ю. В. Андропова.
- 41.Початок горбачовської «перебудови».
- 42.Становлення багатопартійності в СРСР наприкінці 80-х років ХХ ст.
- 43.Розпад СРСР. Створення СНД.
- 44.Політичні та соціально-економічні реформи Росії наприкінці ХХ – першому десятиріччі ХХІ ст.
- 45.Політичні, економічні, та соціальні процеси на пострадянському просторі 1991 – початок ХХІ ст.

Питання з історії Радянської держави

1. Битва під Москвою та її значення.
2. Радянська зовнішня політика (друга половина 30-х – поч. 40-х рр.).
3. Формування режиму особистої влади Сталіна.
4. Згубний вплив командно-адміністративної системи на суспільно-політичне життя країни в 30- ті рр.
5. Культ особи Сталіна: причини, сутність, наслідки.
6. Політичні процеси кінця 30-х рр. Масові репресії проти радянських людей.
7. Суспільно-політичне життя країни наприкінці 40-х - на початку 50-х рр.
8. Голодомор 1932-1933 рр. та його наслідки.
9. Відбудова народного господарства СРСР у повоєнні роки. Повернення до тоталітарної моделі 30-х рр.
10. Опір сталінщині.
11. Розвиток сільського господарства країни у перші повоєнні роки: визиск селянства.
12. Політика розкуркулювання та її наслідки.
13. Міжнародні відносини наприкінці 30-х рр. Укладення радянсько-німецького пакту про ненапад 23 серпня 1939 р. та договору про дружбу та кордон 28 вересня 1939 р.
14. Радянсько-німецьке співробітництво напередодні Великої Вітчизняної війни.
15. Корінний перелом у Великій Вітчизняній війні.
16. Трагедія Червоної армії влітку-восени 1941 р.
17. Напад нацистської Німеччини на СРСР.
18. Війна з мілітаристською Японією.
19. Людина в умовах війни: доля населення СРСР на тимчасово окупованих територіях.
20. Нацистський окупаційний режим та боротьба проти нього.
21. Міжнародне становище СРСР наприкінці 30-х рр. та передвоєнна політична криза.
22. Радянсько-фінська війна 1939-1940 рр. та її уроки.
23. Наслідки та уроки Великої Вітчизняної війни. Значення і ціна перемоги.
24. Пакт Молотова-Рібентропа та доля Польщі. Таємні протоколи.
25. Репресії 30-х рр. та їх наслідки.
26. Колабораціонізм в роки Великої Вітчизняної війни.
27. Співвідношення людських втрат у Великій Вітчизняній війні. Ціна перемоги.
28. "Застой" в соціальній сфері та його наслідки.
29. Викриття культу особистості Сталіна. Початок реабілітації жертв культу особи.
30. Карибська криза та її уроки.
31. Політичний розвиток країни наприкінці 40-х - на початку 50-х рр. Криза радянсько-тоталітарної політичної системи.
32. Ідеологія та розвиток культури в повоєнний період. Стан науки. Лисенківщина.
33. Процес репатріації у перші повоєнні роки та його наслідки.

34. Сталінська депортація народів у роки війни та її наслідки.
35. Посилення негативних тенденцій в політичному СРСР країни наприкінці 50-х на початку 60-х рр. Реформаторство та суб'єктивізм М.С. Хрущова.
36. Реформи М.С. Хрущова.
37. Промисловий розвиток країни у II пол. 50-х на початку 60-х рр. Спроби реформ у промисловості.
38. Перетворення в аграрному секторі у сер. 50-х - на початку 60-х рр. Три надпрограми М.С. Хрущова у сільському господарстві.
39. Трагічна доля радянських військовополонених в роки Другої світової війни.
40. Економіка на шляхах екстенсивного розвитку у II пол. 60-х - на початку 80-х рр. Наростання застійних явищ.
41. Сталінградська битва і початок корінного перелому у Великій Вітчизняній війні.
42. План "Барбароса" та спроба його реалізації влітку-восени 1941 р.
43. Комуністичний і націоналістичний підпільний рух в роки Великої Вітчизняної війни. Партизанський рух.
44. План "Блау" – план нового бліцкригу. Воєнні операції на радянсько-німецькому фронті влітку-восени 1942 р.
45. Наступ Червоної армії взимку 1943 р. Спроба визволення Харкова.
46. Створення антигітлерівської коаліції.
47. Тегеранська конференція.
48. Ялтинська конференція та її рішення.
49. Завершальний етап Великої Вітчизняної війни.
50. Рух опору на тимчасово окупованих теренах СРСР.
51. Сталінські репресії у Збройних Силах СРСР та їх згубні наслідки напередодні і в роки війни.
52. Евакуація промислового потенціалу та людських ресурсів на початку Великої Вітчизняної війни.
53. Бойові дії навесні-влітку 1942 р. Причини поразок Червоної армії.
54. Господарська реформа 1965 р. Причини невдачі та наслідки.
55. Зовнішня політика СРСР наприкінці 80-х - на початку 90-х рр.
56. Досягнення і прорахунки зовнішньополітичної діяльності Радянської держави у другій половині 60-х на початку 80-х рр. Афганська війна.
57. Загострення боротьби за владу у верхніх ешелонах радянського керівництва після смерті Й.В. Сталіна.
58. Соціально-економічний розвиток країни в роки перебудови.
59. Духовний й культурний розвиток країни в період перебудови.
60. Період "застою" та його лідери.
61. СРСР в добу перебудови: очікування і результати.
62. Пошук шляхів демократизації Радянського суспільства, удосконалювання політичної системи у другій половині 50-х на початку 60-х рр. XX з'їзд партії.
63. Дисидентський рух: виникнення, розвиток, персоналії.
64. Хрущовські реформи та розвиток сільського господарства у 50-ті – першій половині 60-х років.

65. Суперечності політичного розвитку СРСР у 70-ті - на початку 80-х рр.
66. Відновлення народного господарства СРСР у повоєнний час: метода, джерела, пріоритети, наслідки.
67. Події 3–4 жовтня 1993 р. у Москві та їх наслідки.
68. Суспільно-політичне життя країни у роки перебудови.
69. Культурне життя країни у період “відлиги”. “Відлига” і “заморозки”.
70. Сільське господарство СРСР наприкінці 60-х - на початку 80-х рр.: слабка ланка економіки.
71. Пошук шляхів удосконалення методів господарського керівництва промисловістю у сер.50 - на поч.60-х рр.
72. Причини загострення міжнаціональних суперечностей наприкінці 80-х – на початку 90-х рр.
73. Спроба державного перевороту у СРСР у серпні 1991 р. та його наслідки.
74. Етапи та характерні риси перебудови (1985-1991 рр.).
75. Плюралізм різних видів власності й ринок - найважливіші ланки економічної реформи кінця 80-х - початку 90-х рр.
76. Розпад СРСР. Створення СНД.
77. Розвиток радянської науки і культури у 60–80-ті рр.
78. Непослідовний та незавершений характер критики культури особи у 50-ті - на початку 60-х рр.
79. Перша і друга Російсько –Чеченські війни та їх наслідки.
80. Події 3-4 жовтня 1993 р. у Москві - як наслідок протистояння законодавчої і виконавчої влад. Посилення президентської влади.
81. Президентські вибори 1996 р. в Росії. Перемога Б.М.Єльцина.
82. Реформи в економіці Росії 90-х рр.
83. Економічна криза в Росії влітку-восени 1998 р. та її наслідки.
84. Парламентські і президентські вибори в Росії в 1999 і 2000 рр. та їх наслідки.
85. Адміністративна реформа В.В. Путіна. Посилення центральної влади та авторитаристських тенденцій.
86. Компанія боротьби з космополітизмом кінця 40-х – початку 50-х рр. та її наслідки.
87. Посилення ідеологічного контролю наприкінці 40-х рр. Ждановщина.
88. Посилення боротьби за владу у верхніх ешелонах наприкінці 40-х – на початку 50-х рр. “Ленінградська справа”, “Мінгрельська справа”, “справа лікарів”.
89. Суспільно-політичне життя в СРСР у роки “застою”.
90. Внутрішня політика на початку 80-х рр. Ю.В. Андропов.
91. Чорнобильська трагедія та її наслідки.
92. Перебудова. Діяльність М.С. Горбачова.
93. Спроби реформування тоталітарної політичної системи СРСР в роки перебудови.
94. Потсдамська конференція та її наслідки
95. Зовнішня політика СРСР у другій половині 40-х – середині 50-х рр.
96. Радянська номенклатура – новий панівний клас в СРСР.

97. Прорахунки радянського керівництва напередодні Великої Вітчизняної війни.
98. Голодомор 1946/47 рр.: причини та наслідки.
99. Політичні перетворення в РФ у 90-ті роки ХХ ст.
100. Внутрішня політика СРСР в добу “застою”. Діяльність Л.І. Брежнєва.
101. Територіальна експансія та розширення західних кордонів СРСР у 1939 – 1940 рр.
102. Духовне та культурне життя СРСР у добу “застою”.
103. Катинський розстріл.
104. Особливості радянської модернізації.
105. Трансформаційні процеси на пострадянському просторі (90-ті. рр. ХХ ст.)